

Агоп Мелконян

Дните на охлюва

На Аркадий Стругацки

Тази стая съвсем не е празна, тук живее един охлюв. Той има навика да се крие под радиатора, повечето време прекарва там в размишления, но преди да заспи винаги допълзва до леглото. Не, не ползува завивки, набутва се в черупката си и готово. През деня не виждам да се занимава с нещо сериозно, но вечерта пише книга – без листи, без пишещата машина. Има физиономия на мъдрец и характер на мъдрец, никога не бърза, не каза необмислени неща. Тежат му думите, затова не ги раздава безотговорно. Ние се разбираме великолепно, точно защото ми допада неговата разумност.

Запознахме се при доста обикновени обстоятелства. Бях на Витоша, качих се с лифта до Копитото, поех пешком нагоре и на един камък го видях. Всеки ден се качвам до Витоша, препоръчват ми разходки на чист въздух, заради нервите. Как разбрах, че е нетипичен охлюв? Като минавах край него, кимна с глава и рече: „добър ден, професор Велинов“. Отначало помислих, че халюцинирам; казаха ми, че няколко месеца след катастрофата ще имам халюцинации. Спрях се, огледах се, нали съм късоглед. Тогава ми се усмихна: „Аз ви говоря, професоре. Охлювът.“ Сложих го в една кутия за храна и продължихме. Така започна нашето приятелство.

Отстъпих му едната стая. Ерген съм, имам голям апартамент, нека живее нашироко, изобщо не ми пречи. Изненадах се, че не яде трева, а предпочита готовите супи; една готова супа е тридесет стотинки, защо да се стискам? Първата вечер го сложих на масата срещу мен, налях си ракия – той се оказа непоправим въздържател, изобщо не вкусува – и се разприказвахме.

– Друг път не ме слагай в кутия. – рече – Страдам от клаустрофобия.

– Не знаех. – отговорих. – Мислех, че си добре със здравето.

– Не понасям високопланинския климат – обясни той. – Предпочитам да живея в града.

Заговорихме за живота. Неговите възгледи са малко особени – романтични, прекалено поетизирани, но аз си го обяснявам с това, че е охлюв; охлювите, поради особеното им телесно устройство и природа, са пасивни съзерцатели и гледат на света отвисоко. Той, например, е противник на овладяването на Космоса и смята, че човечеството не трябва да отглежда растения, неподходящи за ваза – габър, например, Карпилус бетулус. Не знам на какво се дължи неговата неприязън към Космоса и габъра – може някакви истории да го свързват, може възпитанието му да е такова, може да е принципна позиция.

Този охлюв дойде съвсем неочаквано в моя живот. Сега не ми е до нови приятелски връзки, още повече с пълзящи мекотели. С други неща е ангажиран мозъкът ми: след седмица-две ще бъде транслиран, повече няма да ме има, или ще ме има, но в друга модификация; за какъв дявол ми е тогава приятелството на този невъзможен охлюв! Но го приех, стана ми мил с чудатостите си. След катастрофата не се чувствам добре, трябва да имам някакъв другар, а почти всички мои връстници вече се преместиха в гробищата. Не обичам кучетата и котките, само опикават околната среда, а с моя охлюв можеш да говориш сериозно. И знанията му са други, и възпитанието. Освен това той е творец, пише книги. Ако аз не го храня, кой? Нито може да работи в редакция, нито да мие чинии в някоя гостилница, нито да продава кръв в Медицинска академия. И какво, да оставя един литератор да умре от глад?

Седим две възрастни същества – човек и охлюв – и говорим, а когато двама ергени приказват дълго, те непременно стигат до проблема с нежния пол; винаги ще има поне една несподелена любов, малко разочарование, малко завистливо недоволство от сегашните млади, малко озлобена старческа самотност, защото миналите времена носят особен вкус – и сладният, и нагарчат; сладният, защото са минали, и нагарчат, точно поради това. Няма нищо по-болезнено от спомена, казвам. Той се съгласява с мен и добавя: от спомена идват тъгите, а за писателят споменът е и съветник, и диктатор. Споменава за някаква Кармен, с която преди години се разхождал по една озарена от роса ливада. Хубава беше тази озарена от роса ливада, казва, приятно беше, че сме един до друг, на едно събуждащо се чувство разстояние – все пак и това е някаква форма на щастие. Не разбрах към кой вид е принадлежала Кармен, но ми беше неудобно да питам, затова набързо се съгласих. Той продължи да говори унесено за нея, но не спомена нито глагола пълзя, нито ходя, нито нещо за ръце и интимност, затова тогава така и останах непосветен в тази велика и тайнствена любов на моя приятел Охлюва.

Съвсем неочаквано ме погледна с крайчеца на окото си и – не е честно от негова страна, не е честно! – изтърси:

– А ти защо се раздели с Фани?

Веднага можех да попитам откъде той знае такива подробности от живота ми, защо вади на бял свят тези нафталиненни истории и изобщо кой му дава право да наднича в моето битие отпреди половин век! Мое-то си е мое, преживяванията не са вещ за подялба, приятелю Охлюв – можех да кажа. Можех да кажа: „Не оставяй слузна следа върху единствената чиста плочица в душата ми.“, но се въздържах, защото знае ли

човек какво витае в една охлювска глава и какви неподозирани качества може да притежава охлювското съзнание?

Излязох на балкона да взема консерва – единственото, което измислих, за да избегна отговора, но още щом се върнах, той ме покани:

– Чакам.

Доживях, Фани, да те обсъждам с някакво мекотело. Доживях да се изповядвам пред една пълзяща чудатост, да ѝ обяснявам защо тогава в лозето неочаквано ти хрумна да ме целунеш, да отметнеш плитки и да отсечеш категорично: „Не чакай нищо повече!“ Тя беше дъщеря на сладкаря бай Борис, магазинчето им се подпираше на нашата къща, като деца израснахме заедно и може би още тогава... Какво още тогава? В онези времена нямаше работи, хората сами правеха сладкишите и влагата въображение – гълъбче от захар, очи от бадеми, крила от печен орех, гнездо от червено сладко тесто... Та говорех за Фани. Какво още тогава? Исках да кажа, че беше дребничко момиче, косите ѝ с цвят на орехова шума, а около нослето – едва забележими лунички; една полуградска богиня, която лятос шляпаше боса със съвсем прозрачна зелена рокля и флиртуваше със слънцето. Но знае ли човек кога обича и кога не? Точно така и му отговорих: „Знае ли човек кога обича и кога не?“

– Ех, ти, старче – укори ме Охлювът. – Сълзата е границата, стар козел такъв! И целувката в лозето. Целуна ли те тогава? Пусна ли окоото ѝ сълза? Значи вече си бил длъжник на сърцето си.

– Виждал съм много сърца – отговорих му. – До сърцето се стига най-лесно, защото трябва да се надбягваш със секундите. Силен мах на скалпела и виждаш една кървава топка колкото юмрук. Сърцето има само две състояния: работи и не работи.

В никакви човешки очи не може да има толкова укор! Не му допадна моя професионален и житейски цинизъм. Отиде си бавно, но с охота, както си отива старец от лекарския кабинет.

Към полунощ се съблякох и легнах. Едва бях задрямал, когато ме събуди смях на момиче; така се смеят момичетата, когато им казваш, че са красиви. На онази сигурно някой ѝ казваше, че е красива. Станах, без да запаля осветлението, и се промъкнах като крадец през студения коридор. Смахът идваше от стаята на Охлюва!

Тъмно, страшно: Охлюв и момичешки смях! За миг си представих как пълзи по ръцете ѝ или близо до устните, как повдига сополивите си рогца и оглежда със светлите пъпки на върха им дъгата на раменете ѝ... Залепих ухо на врата и заслушах.

– Устните ми са сладки от карамелените бонбони. Очите ми са

кафяви, че гледам горена захар. Пръстите ми са нежни – по цели дни завивам бонбоните в хартийки. А ти си един сладкодумник и говориш ласкаво, защото искаш да ме целунеш.

Последните думи ме смутиха и бързо отворих врата.

– Ох – изпъшка в тъмното Охлюва. – Не светвай, моля те.

Веднага протестирах:

– В моя дом не позволявам! Какво ще кажат...

Но той ме прекъсна:

– Остави съмненията си. Работя.

Исках да му обясня, че ние не смятаме това за работа и че той е омагьосан, най-добре е да си вземе шапката и да върви по дяволите, но не исках да нарушавам добрия тон на гостоприемството. Излязох и пак залепих ухо.

– Не е вярно – обади се след малко мъжки глас. – Не е вярно, луничке. Аз не искам да те целуна; аз искам да те целувам до свършека на всички светове.

Момичето залюля въздуха със смеха си:

– А мен ме иска Принца! Той сам дойде на кон до прага на нашата къща, влезе и поиска от татко ръката ми. Татко каза, че съм малка, но щял да помисли, ако Принца ме обича. Тогава Принца рече: „Аз ще я обичам до свършека на всички светове.“

– Излъгал те е. – отсече мъжкият глас.

– Той е принц, а ти си обушар. Кого да взема?

Не издържах и пак отворих вратата:

– Обушаря, разбира се! Един принц не може да обича, както обича един обушар.

– Пречиш ми да работя. – разсърди се Охлюва.

– Ще ти преча! – казах. – Ще ти преча, щом не разбираш от тези неща. Ти не знаеш как се пишат приказки!

– Аз не пиша приказки, аз пиша живота – измърмори Охлюва в тъмното и ми се стори, че се почеса с рогцата по темето.

Виж го ти – пишел живота! А кой му дава право? И чий живот пишеш, приятелю? Моя, своя или на гражданина Хикс? И кой изобщо те е упълномощавал да се занимаваш с толкова объркани неща. Животът не се пише, а се живее, разбра ли!

На сутринта видях Родулус. Уплаших се. Лежеше в кабинета на професор Минков: тънки метални пръчици, хиляди тайнствени

механизми – микродвигатели, релета, изкуствени мускули, интегрални чипове – и всичко обвито отвън с тънка полимерна материя като човешка кожа. Главата му е несъразмерно голяма, не влиза в човешките пропорции; очите му са като истински, но все още мъртви и неподвижни. Черепът му беше отворен, но аз не надникнах. Хирург съм, виждал съм много отворени човешки черепи, но главата на Родулус зееше като ужасна кутия, очакваща моя мозък.

– Запознай се с бъдещето си – предложи професор Минков.

Исках да избягам. И сигурно щях да го направя, ако не бях толкова суетен и мнителен.

– Нима ще бъде транслиран в това чудовище? – попитах.

– Е, чак пък чудовище! – усмихна се Минков. – Свикнал си с човешкото тяло, колега. То наистина е малко по-изящно, киборгът не е за естети – дразни, плаши. Ние от отделението за биоелектронно моделиране сме свикнали, но другите...

Скрих страха си зад шегата:

– Чувството ми за красота протестира. Душата ми не иска да влезе в тази противна ризница, а без душата накъде? Можехте да измислите нещо по-привлекателно за жените.

– Това е първият киборгов модел от този клас, а първият винаги е грозен.

Приближих се до Родулус, пипнах го и си помислих, че всъщност пипам себе си след своята собствена смърт. Какво ли ще представлява този ръбест антропоид, когато в него се пренесе аз и го съживя с жалките си тридесет и седем целзиеви градуса?

Професор Минков като че ли отгатна мислите ми.

– Тогава той ще бъде съвсем друг. – каза – Обещавам. Тогава той ще бъде истински човек, при това знаменит хирург.

– Ти все още настояваш да транслираш точно мен, така ли? – попитах аз.

– Да, точно теб. Ти си необходим на медицината.

И започна да ме хвали – ръцете ми били златни, главата ми била златна. Приятно е да те хвалят, на мен лично ми е приятно. Не съм чак гений, но съм един от най-добрите онколози в света, а това може да е мотив за транслиране.

Но все пак се страхувам. Това за мозъка – добре, съгласен съм. Родулус е модел с много добри манипулационни възможности на горните крайници, почти хирург, но без мозък. Давам му го. Но в този нещастен киборг, освен хирургът Велинов, ще влезе и човекът Велинов. А аз като

човек съм особняк. Какво ти особняк – жив грешник! Аз съм суетен, себелюбив, понякога егоист, вкусна ми е ракийката, имам доста прегрешения по женска линия. И сега изведнъж робът на всички земни страсти и пороци ще бъде транслиран в киборг, значи да стане безсмъртен.

Ето какво не ми дава мира: имам ли право да обезсмъртявам и своите несъвършенства? Ще кажеш: тази работа не би трябвало да те смущава, защото тогава вече няма да те има. Но точно тук грешиш, точно тук е особеното – мен едновременно и ще ме няма, и ще ме има. Ще ме няма като торс, като физиология, но ще ме има като разум и психика. И тъй като не черния дроб, мозъкът носи критериите за отговорност, и след трансляцията аз ще продължавам да съм отговорен за себе си.

Това е възелът – ще съм отговорен, а съм грешен. Докато си човек е лесно, ямата в Орландовци изравнява ангелите и дяволите, но киборгът ще е практически безсмъртен. Представи си само: след двеста години един известен хирург да пие ракия и да пощипва минаващите дежурни сестри! Никак не върви.

Но къде се е видяло и чуло чрез насилие върху себе си един грешник да стане светец?

И точно сега в моя живот се намеси Охлюва. Дойде с всичките си странности, с цялата абсурдност на своето разумно съществуване, с Карамеленото момиче и Обушаря и аз го приех като приятел.

Вечерта рано, преди още „По света и у нас“, си налях ракия и зачаках. След малко изпъзля на масата и заста на пепелника срещу мен. Стори ми се уморен и бледен, но едва поел дъх започна да ми обяснява, че всеки има право да пише приказки както му хареса и да прави героите си такива, каквито иска. Героите в приказките не трябва да са символи и не трябва да са измислени, каза, значи може Принца да е добър, а Обушаря лош, защото Обушаря няма пари и бедността го е озлобила, а Принца е имал възможност да се приобщи към „световното благородство“. И след това продължи:

– Баща ми беше обушар, затова знам. Пиеше много, налагаше ме по няколко пъти на ден, мама беше в синини от пестниците му. И защо? Защото няхахме пари. А тогава Оденсе беше живо градче.

– Къде е това?

– Как къде – в Дания. – обясни. – Всеки ден пристигаха кораби, имаше много весели кръчми, слепи музиканти, просяци и охранени котки. По ъглите се усмихваха проститутки, деца замерваха с яйца кожени те калпаци на гвардейците, а рибарите продаваха говорещи златни рибки.

Нищо не разбрах и затова реших да го прекъсна:

– Извинявай, но ти си Охлюв!

– Охлюв съм. И какво от това? – попита той.

– Нищо. – смутолевих. – Просто е странно. Дания, таткото обушар, а синът – охлюв.

– Бащата на един охлюв може да бъде всякакъв – бояджия, кожар, трубадур, коминочистач. И освен това, аз не винаги съм бил охлюв. Охлюв съм сега, преди това бях сврака, още по-преди – прилеп, гном, светулка. А най-напред бях човек.

– Човек ли? – подскочих.

– Да, съвсем истински. И оттогава пиша приказки. В началото пишех само за котката Карл и хитреца Клумпе-Думпе, но после всички деца заобичаха моите приказки.

– Съвсем истински човек, казваш? – изгледах го недоверчиво. – С лице, нос и шапка?

– С истинско лице, истински нос и истинска шапка. – отговори той.

– И какво ти беше името? – попитах.

– Ханс Кристиан Андерсен.

– Същият онзи Андерсен?

– Същият онзи Андерсен. – рече Охлюва.

– Виж ти, виж ти! – зацъкх с език като старица. – Значи истинският Андерсен? Честна дума, не предполагам.

– Може. – каза скромно Охлюва – не ми личи, остарях, имам бръчки.

– А, само покрай очите. – успокоих го. – Не, все не ми се иска да повярвам.

– И Дикенс не вярваше. – започна да ме успокоява Ханс Андерсен. – Той каза: „не може Андерсен да е човек, Андерсен е магьосник“. Пък аз никога не съм бил магьосник. В началото бях елегантен мъж с черна шапка и шал, после станах светулка, гном, прилеп, сврака, но магьосник никога не съм бил.

– Разбира се. – казах. – Магьосници няма.

– Има. – възрази Охлюва. – Аскота, например, беше магьосница. Когато бях в нейната хралупа, тя чука в бухалски нокът богородично биле, поля го със слюнка от къртица и направи от веществото на сънищата ми веществото на моите приказки. Когато стане тъмно и всички заспят, моите приказки се събуждат, оживяват и стават истина. В началото всички се плашат. Мелничарят Йорген дори се уплаши. „Вън, дяволе, от ветрения ми дом. – каза. – Сбирай другаде вълшебниците си,

защото ти си роден в пъкъла и демон обитава душата ти.“ След много години пак отидох в неговата мелница. Йорген вече беше при мъртвите, но там видях неговата внучка Кармен. Тя ми каза, че и след моето замиване от Оденсе в мелницата се събирали вълшебници – станало им навик.

Виждаш ли какъв охлюв си намерих. Ханс Кристиан Андерсен. Истинският. Отдавна съм забравил приказките му, отдавна няма нищо в старческата ми глава, побеляла от завист и подозрения. Пък той дойде при мен – защо? Не съм ли вече много стар за вълшебници и вампири?

– Тогава се разхождахме с Кармен по една озарена от роса ливада. – продължи Охлюва. – когато влязохме навътре в гората, тя ме хвана под ръка. Трябваше да поговоря с Кълвача, защото бях объркан, а Кълвача винаги знае какво да ме посъветва. Повиках го, кацна на рамото ми и изграка: „Не давай сърцето си на момичето, защото ще сънуваш нея, а не приказките“.

Такива чудатости говореше, но аз му вярвах и винаги ще му вярвам, каквото и да ми каже, защото той просто си е такъв – чародеец.

– Късно е вече. – въздъхна Охлюва, кимна и си отиде, но аз знаех, че не часът, а споменът го мъчи, а замъчи ли те на стари години спомен, най-добре е безсънно да се въртиш с него под завивката. Но моят приятел не е такъв; когато е развълнуван, той прави приказки от своето безсъние.

Не се съблякох. Чаках да стане дванадесет – всички призраци оживяват точно в дванадесет, това е стар закон, даже отпреди башата на Хамлет. Зяпах разсеяно през прозореца, чаках да видя кога ще легне студентката отсреща и тогава забелязах долу, точно пред входа – между паркиралите автомобили – един кон. Стоеше вързан за стълба и кротко пасеше от неприкосновените тревни площи на квартала. Кон в комплекс „Изток“ е твърде необичайна гледка. Тогава една мисъл ме прободеше като мълния: дошъл беше Принца! Огледах се, не видях стрелци и пажове, значи дошъл беше сам – да иска момичето.

Пресякох на пръсти коридора и чух от стаята на Охлюва:

– Аз съм готов да сложа в краката ти своята корона.

Реагирах с необикновена за годините си енергичност – бързо открих вратата и извиках:

– Не кокетирай, моето момче, не кокетирай! Имаш – слагаш, не е кой знае какъв голям героизъм! Може да имаш тонове злато, но момичето ни е бедно, не го интересуват богатствата. Вие не сте от една социална среда, ясно ли ти е! А неравните бракове...

– Ти наистина ли няма да ме оставиш да работя? – отчаяно попита Охлюва.

– Не, ще остана в стаята. – казах. – Ти сам призна, че всеки има право на мнение.

– Седни тогава в ъгъла и слушай. – кротко предложи той.

Почаках малко да свикнат очите ми с мрака, но все още не различавах нищо, когато Принца повтори:

– Аз съм готов да сложа в краката ти своята корона.

– Дали ще ми отива короната на принцеса? – попита Карамеленото момичето. – Дали ще съм най-красивата?

– Ти си най-красивата по целия свят. – отговори прочувствено Принца. – Ти си несравнима в своята красота.

– Истина ли говориш? – проплака с тайна надежда момичето.

– Лъже! Лъже! – креснах аз. – Лъже като стар циганин! Той е един богат мошеник и прелъстител.

Тишина. След малко:

– Истина ли говориш? – отново проплака момичето.

– Лъже, аристократът му с аристократ! – отново се намесих аз. – Не виждаш ли, че те лъже!

Пак мълчание.

Този проклет Охлюв не искаше нищичко да промени! А уж всеки имал право... Не е никак демократично.

– Истина ли говориш? – за трети път попита момичето.

– Самата истина, гълъбице. – в тъмното Принца падна на колене с цялото си бойно снаряжение и доспехите му звънтяха. – Заклевам се в меча си!

– Заклевай се, щом Ханс Кристиан ти вярва! – рекох. – Но аз не давам пукнат грош за твоите обещания.

– Ако не вярваш. – продължи Принца, без да ми обръща никакво внимание. – ще ида през девет земи в десета, ще се преборя с деветоглавия змей и ще ти донеса чудотворното пръстенче.

– Тогава тя го целунала – започна с равен глас Ханс Кристиан. – качила се на коня до него и тръгнали към двореца. Били весели и щастливи...

– Така значи! – извиках колкото ми глас държи. – Дъртият професор да си гледа работата. Ще видиш, ще видиш!

И скочих натам, където трябваше да бъде Принца, но Охлюва ме предупреди да не го докосвам. Тогава с бързо движение на ръката включих осветлението, само след секунда двамата се стопиха, както изчезват

светлочувствителните образи върху фотоплаките, но аз успях да различа, че момичето беше Фани, а Принца поразително приличаше на Родулус. И под тежкия му шлем ме гледаха моите собствени очи.

Сутринта прекарах в леглото. Чувствах се отвратително, повръщах от главоболие. Опитвах се отново да заспя, сънувах Родулус във великански пропорции, идваше към мен, удряше тежко железните си крака; когато се приближи, протегна ръка, раздвижи гъвкавите си пръсти, докосна челото ми в равностранен петоъгълник и изкрещя: „Дай си мозъка!“ сигурно съм бълнувал, сигурно съм викал насън. Когато се събудих, Охлюва ме гледаше от нощното шкафче.

– Знам, че искаш чай с лимон – рече той. – но аз не мога да ти донеса, нали разбираш.

Не исках да говоря с него; обърнах му гръб и се завих през глава.

В ранните следобедни часове дойде професор Минков. Още от вратата плясна с ръце и каза:

– Ние сме готови!

– Браво, браво! За първи път чувам такава лъчезарна покана за екзекуция. Сякаш ме викате на коктейл.

– Процедурата е съвсем безболезнена.

– Няма болезнена смърт. – възразих. – Болезнено и страшно е предсмъртното състояние.

– Един хирург трябва да е свикнал с това. – усмихна се професор Минков.

– Хирургът свиква със смъртта на пациентите си, но не със своята собствена.

Тогава започна да ми обяснява неща, които много добре знам: не ставало дума за фактическа смърт, защото след трансляцията ще продължавам да съществувам, но само мозъкът ми щял да бъде белтъчен, а останалото – биоелектричен механизъм; всяко съществено в мен щяло да се запази непокътнато – свобода на волята, самосъзнание, морал; аз пак ще бъда аз, но в едно здраво тяло и така нататък.

– Стой! – прекъснах словесния му поток. – Сам каза за морала. Значи искаш Родулус да бъде женкар и пияница!

– Чак пък толкова. – засмя се моят гост. – Преувеличаваш своята виталност. Всъщност ти си един бивш женкар и любител на алкохола с угасващи възможности.

– Добре де, добре. Нека да е така – и реших да извадя коза. – Има и

нещо друго. Трябва да ти кажа, Минков... Длъжен съм да ти кажа... Аз пиша приказка. Една много шантава приказка. Разбира се, не сам, а заедно с един Охлюв.

– Охлюв ли?

– Да, той е хем охлюв, хем Ханс Кристиан Андерсен. Истинският Андерсен. Аз трябва да разбера днешния ден на Карамеленото момиче. Снощи дойде Принца, наговори й много ласкателни думи, завъртя й главата и Охлюва я даде. Но Принца прилича на Родулус и на мен, пък съм убеден, че е измамник.

Минков беше свалил очилата си и ме гледаше опулен.

– А Андерсен не е съгласен да променим нищичко, разбра ли. – продължих аз. – Нея я иска и Обущаря, но Охлюва мрази обущарите, защото баща му в Дания бил обущар и го биел много. Там имало проститутки и охранени котки.

Минков тръгна заднишком, оглеждайки се. Сигурно се страхуваше.

– Добре, Велинов, добре. – каза той. – Ще почакаме. Всъщност няма защо да се бърза. Ти допиши своята приказка... Заедно с Охлюва... Виж там да оправиш някак нещата, пък моята е лесна, след две години се пенсионирам... Нали така?

Отиде си убеден, че съм полудял. А може наистина да съм полудял? Охлюва Андерсен пише приказка – добре. Но не я пише с мастило и думи, а с имажинерни образи, като фантоми. Уж някоя си Аскота го научила на този номер, но трябва да се провери коя е тя, каква е... А защо Карамеленото момиче прилича на Фани? И гласът ѝ беше същият, и очите ѝ кафяви – сигурно от горяната захар, и устните ѝ бяха сладки – сигурно от бонбоните в тяхната сладкарница. Когато ме целуна в лозето, когато разбра, че точно сега трябва да ме целуне, напук на манлихерата на пазача, който ни дебнеше иззад редовете, устните ѝ наистина бяха сладки. Но Охлюва не може да знае това! Е, старче, устни като устните на всички останали, времето ги е направило сладки. Не, сладки си бяха... Но тогава защо Принца прилича на Родулус? Едър, силен, бавен. И защо под шлема му ме гледаха моите очи?

Не, Ханс Кристиан, ти не пишеш просто приказка. Нещо друго правиш, приятелю.

Вечерта влязох в тъмната стая и кротко седнах на стола в ъгъла. Чу се далечна мелодия на лютня, уморен от път трубадур възпяваше косите на своята любима; изтрополя каруца, старец продаваше убити яребици

(вече всичко виждах, всичко!), живот и гълчава разбуди стаята; ечна призивният глас на жена, която предлагаше да разгадае ключовете на живота по вътрешностите на убит петел. Вдясно, някъде съвсем до библиотеката, двама старци се уговаряха да пият по чаша вино, мина конната стража, вестител заудря гръмко по барабан и съобщи, че на пазара ще бъде обесена старата вещица Марго...

– Моля те, по-тихо – казах. – Живеем в кооперация.

– Настройвам се. – обясни Охлюва. И изведнъж: – Ти имаш ли достатъчно пари?

– Знаеш, че парите никога не са достатъчни. – изфилософствувах аз. – Спестил съм нещичко за стари години...

– А ще ми ги дадеш ли?

– В заем или завинаги?

– Завинаги. Искам да направим сватба на Карамеленото момиче и Принца. Голяма сватба, три дни и три нощи да се веселим, че да бъдат после здрави и честити.

Да си призная, колебаех се. Тези пари са мои, лишавал съм се за тях, икономисвал съм удоволствия, а сега – сватба! И то чия? Уж принц, уж богат, пък няма пари за сватба. И това измислено Карамелено момиче... Измислено ли, стипцо една! А тогава в лозето ти беше хубаво, сладки бяха устните й. Къде ще ги носиш тези свои възливи пари, на оня свят ли? Сватба на Фани и Родулус, а Родулус си ти, нали така?

– Добре. – казах. – Хиляда са, ще стигнат ли?

– Ще стигнат. А стаята ще им дадеш ли?

– Много си нахален. – креснах. – За какво им е стая, нали не съществуват, нали са само измишльотини. Аскота, бухалски нокът, слюнка от къртица – пък сега стая! Може би искаш да им плащам и парното...

– Истински са, истински. – измърмори Охлюва. – Толкова истински, колкото и ти. Аз ще им направя тук дворец и ще заживеят при теб, както живеят и в къщата на мелничаря Йорген.

Не обичам тези неща, не ги понасям! Свикнал съм да живея сам, всичко мое да си е мое. Нали казах, такъв ми е характерът. Аз съм саможиво и злобно старче, имам ергенски навици, непоклатими като релси. Остават ми няколко дни, не мога да се променя, не искам да се променя... Защо пък да не искам?

Охлюва продължи:

– Когато ти станеш Родулус, този дом няма да бъде мъртъв. В него ще живеят добри призраци. Щом стане тъмно, щом всички заспят, те ще започват своя живот – и Карамеленото момиче, и Обушаря, и Принца, и

Трубадура, и великата вещица Марго. Винаги е било така – във всеки изоставен дом непременно трябва да живеят призраци.

– Добре де – съгласих се. – Щом трябва да живеят, нека живеят.

След малко Охлюва продължи бавно и с равен глас:

– Тъжен бил Обущаря и много плакал, затворен в своята малка работилница. А после решил да направи за сватбата на Карамеленото момиче най-красивите обувки на земята. Направил едни – не му харесали. Направил други – не му харесали. Работил дълго, ден и нощ, седмици и месеци. Умелите му ръце майсторели приказни обувчици, по-леки от въздуха, по-фини от светлината, но той не ги харесвал. Искал да направи нещо нечувано и невиждано, защото само то ще бъде достойно за момичето, което обичал. Докато един ден измайсторил обувки, толкова изящни и толкова нежни, че се стопявали, щом ги докоснеш.

– Невъзможно и глупаво! – извиках. – Той е стигнал до абсурда, до отрицанието на своя труд! За какъв дявол са ти обувки, които не можеш да обуеш. Това е безсмислена красота!

– Да, малки читателю, той направил невъзможното, стигнал съвършенството...

– За да се убеди, че съвършенството е ненужно! – пак го прекъснах аз. – Че съвършенството спира движението нататък!

– Да, малки читателю, той направил невъзможното, защото всяка истинска любов може да направи невъзможното.

Охлювът Андерсен направи дълга пауза и продължи своята приказка:

– Дошъл денят на сватбата!

– Чакай. – прекъснах го аз. – Не съм дал още парите.

– Ти вече ги нямаш. – прошепна Охлюва и ми се стори, че се усмихна. – От всички околни села идвали гости и носели прекрасни подаръци за младоженците. Дошъл и Обущаря, поклонил се и поднесъл невижданите дотогава обувки.

– Ах, колко са красиви! Колко са нежни! – избухна в тъмното гласът на Карамеленото момиче. – Нали, Принце?

– Тогава тя ги докоснала – продължи със своя равен глас Охлюва. – и те се стопили, а с тях се стопил и Обущаря, защото той никога вече не можел да направи толкова прекрасни обувки. А защо да живее един обушар, щом не може да направи най-прекрасните обувки на земята?

Тогава в стаята се чу тихо и равномерно цъкане: цък-цък, цък-цък, цък-цък. Като че ли някой удряше с нежно чукче по сребърни звънчета.

– Кой си ти? – попита Принца.

– Аз съм часовника. – обади се тънко гласче в тъмното.

– А защо си дошъл на нашата сватба?

– Ще бъда винаги с вас, за да ви напомням, че каквото и да се случи, аз работя, аз работя, аз работя...

– А ти кой си? – обърна се принца към друг гост.

– Аз съм манлихерата.

– Сбърка, Андерсен, сбърка! – реагирах бързо аз. – Тогава не е имало манлихери. Нарочно го правиш.

– Знае ли човек – рече Охлюва. – какво е имало тогава и какво не. И какво значи тогава? Всичко става сега, приятелю, а не тогава.

– Аз съм манлихерата. – повтори студеният мъжки глас.

– Защо си дошъл на нашата сватба?

– Аз винаги ще показвам дулото си иззад листата, за да помните, че съществувам.

А след това започна сватбата. Тръбачи надуха рогове, гвардейци заудряха тарамбуки, заиграха танцьори. Лакеи в светли костюми поднасяха пищни ястия, всеки държеше кана с вино, зацвърчаха печени елени, шутове и джуджета се търкаляха през глава. Дойдоха феодалите със своите проскубани вещици, перовете с високи яки, херцозите с мечове, маркизите със златисти копчета, графовете с пера на шапките, виконтите с островърхи обувки, епископите в своите сърмени наметала, бароните в обковани колани, лордът – пазител на печата, дворцовият ковчезник, членовете на тайния съвет, а след тях – стотици кавалери на орден, камерюнкери, рицари и оръженосци.

– Тук стана много шумно. – прошепна на ухото ми Карамелената принцеса. – Не искаш ли да избягаме навън?

И тогава съвсем несъзнателно, съвсем без да искам, сякаш някой друг избута думите ми отвътре, аз казах:

– Добре, да избягаме.

Промъкнахме се през таен вход, спуснахме се по извити стъпала, през тесен коридор, осветяван от факли, минахме покрай мълчалива стража и излязохме на една обляна от светлина територия. Септемврийско пладне, аромат на круши и суха пръст, наблизко се е разплел коларски път, някой подвиква на уморените коне, звуците се плъзгат по равнината. Благословена жълта пръст, която винаги ще помня. И овали грозде, топли от маранята на пладнето.

– Тук е забранено. – каза Фани.

– Знам.

– Ако ни види пазачът и каже на татко...

– Много им здраве!

Тялото ѝ е още мокро, дето се къпахме във вира; косата ѝ се е сплела на тънки змийчета, блузката е прилепнала плътно до гърдите, издава плавните им гънки, недораслите връхчета.

– Я виж! Вдигаш пара.

– Не ме гледай, де! Ужасна съм.

– Ти си най-хубавата, Фани. Ама най!

– Да, да... Есенес, като идеш в града да учиш, ще видиш тамошните хубавици и...

Искам да ѝ обясня това, което тя разбира и въпреки това очаква да ѝ обясня. А няма мога? Едно дребничко такова, с орехова коса, с лунички, с прилепнала до гърдите блузка, вдигаща пара, е събрало целия тебе в себе си. Какво можеш да ѝ обясниш тогава?

И виждам зад листата манлихерата на пазача.

– Да бягаме! – виквам и хукваме по този свят от само една леха, но зад всеки храст се крие манлихерата на пазача. Тичаме, не усещаме острият връхове на буците, тичаме дълго – ден, година, цял живот, а зад гърба ни преследва онова равномерно, страшно и безнадеждно цък-цък, цък-цък, цък-цък...

А в края на този свят в сянката на листата лежи, озъбен иронично, мъртвият Родулус – със зеещ като бездънна метална кутия череп.

Събудих се весел. Знам, че не беше обикновен сън, не беше лъжливо видение на възбудената мозъчна кора, а отново изживяна реалност отпреди половин век. Онзи чародеец Охлюва избра най-ярките и слънчеви кадри, за да ги завърти отново на своята вълшебна двиола с цялата неподправена искреност на оригинала. Нищо там не беше илюзия и магия: скрихме се зад храстите, прегърнах мокрите ѝ рамене, тя ме обви с тънките си като върбови клонки ръце, целуна ме и рече финалната реплика: „Не чакай нищо повече!“; където жичката на спомена се скъса.

Малко беше, наистина, но като си помисля, не намирам нищо по-сладко в своя живот.

Спуснах щорите, завих се през глава и лежах до късно. Страхувах се да отметна одеялото, да не би светлината да разруши измамата на нейното продължаващо присъствие. Затворих очи, но слаб е старческият мозък, когато го насилваш да възпроизвежда по-осезаемо. Връщах само контурите, само нещо размазано и неплътно. Завиждах на Охлюва за неговия магизъм; бях готов да отида при Аскота, да изпия сместа от бухалския нокът, която превеи от веществото на сънищата веществото на приказките. Но Аскота сигурно няма да се съгласи. За да бъдеш

чародеец, трябва да бъдеш преди всичко добър, защото иначе ще прaviш само приказки за себе си.

А не беше ли целият мой живот лош и безсмислен? Разбира се, бях знаменит хирург, върнах живота на хиляди хора, направих от повредените им моторчета здрави сърца, но онези сърца – възелчетата от мускули. А какво направих от другите сърца?

Жичката на спомена се скъса там, където трябваше. Няколко дни по-късно заминах за града и забравих момичето на сладкаря. През ваканциите я срещах случайно, ухаеше на карамел и ванилия, кимвах и отминавах мълчаливо покрай нейното очакване, защото виждах пред себе си стълбището на своя възход и защото винаги съм бил нечестен. Исках да стана знаменит – станах знаменит. И какво? Титли, награди, конгреси – и какво? Поклонение пред моите способности, възможност да се обезсмъртя чрез Родулус – и какво?

Тогава чух под завивката, съвсем до ухото си:

– Цък-цък, цък-цък, цък-цък...

Отидох в стаята на Охлюва.

– Излез, знам, че си под радиатора.

– Да – рече Андерсен. – Мисля.

– Мислиш, мислиш! А навсякъде часовници! Където се обърнеш – часовници! Непрекъснато ми напомняш, че е време да си отивам.

– Времето е неумолимата жестокост, приятелю. – рече Охлюва и изпълзя от странния си дом. – И аз съм обречен да мисля за времето, което изгубваме. Веднъж Клумпе-Думпе изхлипа и ми призна, че го е наранило времето. Никъде не видях нито драскотина, нито кръв. Исках да го превържа, но той все ми казваше: „Не тук, а тук. Не тук, а тук.“ Полях го с жива вода, наложих го с билки, обаях го с тъмните заклинания на Аскота, но него го болеше. Не тук, а тук. Не там, а другаде. Навсякъде. Ох, как можеш да превържеш раните, които времето оставя...

„Той има незаменимата способност да намира бисери във всеки уличен канал.“ Боже мой, кой ми каза това?

– Всеки от нас се ражда Грозно патенце. – продължи Охлюва Андерсен. – но после може да стане красив лебед, ако живее красиво. Мама искаше да ме направи шивач и аз станах шивач; започнах да съшивам спомените ви с невероятните картини на моите сънища, слагам джобче от шега, яка от радост, ръкави от тъга, светли копчета от остроумия и в моите дрехи всички ставаха красиви. И крачат по-иначе по улицата, и се усмихват по-иначе, и обичат по-иначе.

„Той е един оживял смешен поетичен персонаж, внезапно появил

се от книгите и забравил тайната как да се върне обратно в прашната библиотека.“ Кой говори в мозъка ми!

– Тази вечер ще продължим приказката, нали? – попитах с нескрита надежда. – От там, от сватбата...

– Приказката свърши.

– Как свърши! Кой ти е казал, че свърши! – креснах. – ти не можеш да решаващ всичко сам! Приказката има нужда от нас.

– Всяка приказка трябва да свърши навреме.

– Моля те, Андерсен. Аз искам да се видя още веднъж с Карамеленото момиче.

– Защо? – попита той.

– Имам да ѝ казвам някои неща. Разбираш ли, трябва да се извиня... За глупостта си тогава, за това, че не ѝ се обаждах... Бях горд и загубих.

– Да се извиниш? Ти – професорът, надутият, знаменитият?

– Да.

– Не може, приятелю. Колкото и да повтарям срещата ви, тя ще бъде една и съща. Събитията не могат да се променят. Нищо в тях не може да се промени. Нито да се ускори. Чуващ ли?

И аз чух:

– Цък-цък, цък-цък, цък-цък...

Е, щом е така.

Позвъних на професор Минков.

– Здравей, палачо! Обажда си бъдещият Родулус.

– Как е, професоре? Готови ли сте?

– Напълно – отговорих.

– Оправи ли всички проблеми?

– Съвсем. Приказката написах, парите раздадох, къщата завеща на една позната от детските години. Сега съм на нулата, чист и добър като новороден.

– А кому завеща греховете си? – попита той.

– На едно старче на име професор Димко Велинов. Случаен стар познат, нямам нищо общо с него.

– Тогава утре те чакам.

– До утре.

И ето, след малко тръгвам към института. Завиждам му на Родулус, наготово ще се сдобие с богат и чист мозък. А аз цял живот носех едно мръсно парче вещество, пълно с мнителност и подозрения.

Виждаш ли какво направи Охлюва?

– И тогава станало чудото, млади читателю. На дванадесетия ден Железния човек се събудил, вече напълно здрав. Вдигнал непохватно тежкото си тяло, направил първите неуверени крачки напред и огледал хората около себе си. Тогава те забелязали, че в мътния му поглед има само ярост и омраза.

Железния човек продължил напред. Той бил силен и умен, затова никой не посмял да го спре. Слязъл по стълбите на лечебницата, тръгнал по пътеката и отишъл в своя дом. Разбил вратата, влязъл в стаята и дълго търсил нещо. Накрая го намерил – едно мъничко и уплашено охлювче. Сложил го на пода, охлювчето подало рогцата си и точно тогава Железния човек вдигнал единия си крак и яростно го стоварил върху него. Когато вдигнал петата си, на пода имало едно мъртво размазана охлювче с впити като стъкълца парченца от черупка.

Но ти не си мисли, млади читателю, че охлювчето умряло. Не, то е живо, то не може да умре, но сега се е превърнало в малко кученце, което жалостно скимти под един прозорец. То чака да го приберат, за да започне да прави своите приказки и да насели дома с добри вълшебници.

КРАЙ

© 1980 Агоп Мелкоян

Сканиране и разпознаване: Преслава, 2006

Редакция: Mandor, 2006

Публикация: Агоп Мелкоян, Спомен за света – сборник разкази и новели, изд.
„Отечество“, 1980

Свалено от „Моята библиотека“ [<http://purl.org/NET/mylib/text/1702>]